

Sygn. akt I ACa 1577/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Franciszek Marcinowski
Sędziowie:	SSA Aleksandra Marszałek (spr.) SSA Tadeusz Nowakowski
Protokolant:	Katarzyna Rzepecka

po rozpoznaniu w dniu 20 lutego 2014 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **T. T.**

przeciwko **(...) S.A. w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy

z dnia 22 października 2013 r. sygn. akt I C 22/13

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że oddala powództwo ponad zasądzoną nim kwotę 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) zł z ustawowymi odsetkami od dnia 30.08.2012 r. do dnia zapłaty, w punkcie III w ten sposób, że koszty procesu wzajemnie znosi, w punkcie IV w ten sposób, że obowiązek uiszczenia przez stronę pozwaną brakującej opłaty określa na kwotę 2.000 zł;**
- 2. w pozostałym zakresie apelację oddala;**
- 3. zasądza od powódki na rzecz strony pozwanej 2.250 zł kosztów postępowania apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 22 października 2013 r. Sąd Okręgowy w Legnicy zasądził od strony pozwanej (...) S.A. w W. na rzecz powódki T. T. kwotę 90.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 30 sierpnia 2012 r. oraz oddalił dalej idące żądanie, którym powódka dochodziła 120.000 zł z odsetkami tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną na skutek śmierci osoby bliskiej – ojca.

Rozstrzygnięcie to oparł o następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 24 czerwca 2005 r. na skutek wypadku komunikacyjnego, za którego skutki odpowiada jako ubezpieczyciel strona pozwana, zmarł ojciec powódki M. T..

Powódka w chwili śmierci ojca miała trzynaście lat, kończyła w tym dniu szkołę podstawową. Mieszkała wraz z ojcem, z mamą i z rodzicami ojca w domu należącym do dziadków. Z tatą była bardzo emocjonalnie związana, gdyż poświęcał jej dużo uwagi i dbał o jej potrzeby.

Po śmierci taty powódka miała problemy w nauce, zamknęła się w sobie. Aktualnie studiuje zaocznie na II roku pedagogikę opiekuńczo – wychowawczą. Pracuje w księgarni na umowę zlecenie za wynagrodzeniem 1.000 zł. Za studia płaci 350 zł miesięcznie. Mieszkając w jednym domu z rodzicami swojego taty opiekuje się nimi i prowadzi ich dom.

Śmierć ojca wywołała u powódki zaburzenia emocjonalne typu reakcji adaptacyjnej stanowiące następstwo przebytej traumy. Zaburzenia, które wystąpiły u powódki po śmierci jej ojca, nie wymagały i nie wymagają terapii psychologicznej ani leczenia psychiatrycznego. Przeżyte emocje spowodowały u powódki 2% uszczerbek na zdrowiu psychicznym bez uszkodzenia CUN.

Strona pozwana przyznała powódce w dniu 9 maja 2006 r. kwotę 30.000 zł tytułem stosownego odszkodowania. Dalszą kwotę 10.000 zł tytułem odszkodowania oraz skapitalizowaną rentę w kwocie 5.400 zł i rentę w kwocie po 200 zł miesięcznie poczynając od listopada 2008 r. zasądził na rzecz powódki Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 07 listopada 2008 r. w sprawie o sygn. akt I C 195/08.

W dniu 21 sierpnia 2012 r. powódka za pośrednictwem (...) SA w L. wystąpiła do (...) Zakładu (...) w B. o przyznanie jej kwoty 120.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w związku ze śmiercią M. T. na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 k.c. Strona pozwana pismem z dnia 29 sierpnia 2012 r. odmówiła powódce przyznania zadośćuczynienia w związku z brakiem podstawy prawnej.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, iż roszczenie powódki o zapłatę zadośćuczynienia zasługiwało co do zasady na uwzględnienie, co do zaś wysokości jedynie w części a to co do kwoty 90 tys. zł. W ocenie Sądu żądanie powódki znajdowało swoje oparcie w regulacji zawartej w art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c., które dawały podstawę do dochodzenia tego typu roszczeń jeszcze przed wprowadzeniem art. 446 § 4 k.c. Zdaniem Sądu Okręgowego zasądzona kwota stanowi adekwatne zadośćuczynienie w stosunku do krzywdy doznanej przez powódkę na skutek utraty ojca, gdy była ona jeszcze nastolatką i potrzebowała emocjonalnego wsparcia tego rodzica.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła strona pozwana zaskarżając wyrok w części uwzględniającej powództwo oraz wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania za obie instancje.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła:

1. naruszenie prawa materialnego, a to przepisów art. 448. k.c. w zw. z art. 24 § 1. k.c., poprzez uznanie, iż przepisy te stanowią podstawę prawną do zasądzenia na rzecz powódki zadośćuczynienia za doznaną wskutek śmierci ojca krzywdę, w sytuacji gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem wejścia w życie przepisu art. 446. § 4. k.c.;
2. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu I instancji z treścią zebranego materiału dowodowego ustalającego, iż śmierć ojca powódki była szczególnym wstrząsem dla T. T. wpływającym na dalsze jej życie, który to uzasadniał zasądzenie na jej rzecz zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w oparciu o art. 448 k.c.; w tym zakresie podniosła, iż zasądzone zadośćuczynienie jest rażąco wygórowane.

W odpowiedzi na apelację, powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja strony pozwanej podlegała częściowemu uwzględnieniu.

Podstawą rozpoznania apelacji był stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy, który znajdował pełne oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym, a przy tym dokonana jego ocena mieściła się w granicach swobodnej oceny dowodów, wyznaczonej przez ustawodawcę w ramach dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c. Strona pozwana zasadniczo nie kwestionowała tych ustaleń a sformułowany w punkcie 2 apelacji zarzut zmierzał w istocie do podważenia prawidłowości zastosowania art. 448 k.p.c. poprzez zasądzenie odszkodowania nie odpowiadającego doznanej przez powódkę krzywdzie.

W judykaturze nie budzi wątpliwości, że więź między rodzicem a dzieckiem jest wartością niematerialną, która stanowi dobro osobiste podlegające ochronie w świetle art. 24 § 1 k.c. Naruszenie tego dobra poprzez pozbawienie życia osoby bliskiej stanowi podstawę do dochodzenia roszczenia o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę z art. 448 k.c. Wprowadzenie art. 446 § 4 k.c. doprowadziło jedynie do zmiany w sposobie realizacji roszczenia przez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania. Stanowisko Sądu Najwyższego jest w tym względzie ugruntowane (zob. m.in. uchwałę z 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012/1/10; wyrok z 11 maja 2011 r., I CSK 621/10, LEX nr 848128; wyrok z 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, OSNC-ZD 2010/3/91; wyrok z 6 lutego 2008 r., II CSK 459/07, LEX nr 950430; uchwała z 22 października 2010 r., III CZP 76/10, LEX nr 604152; wyrok z 25 maja 2011 r., II CSK 537/10, LEX nr 846563; wyrok z 15 marca 2012 r., I CSK 314/11, LEX nr 1164718, III CZP 93/12 - nie publ.). Podziela je również rozpoznający niniejszą sprawę Sąd, uznając zarzuty strony pozwanej, prezentujące odmienną wykładnię art. 448 k.c. w zw. z art. 23 k.c. i 24 k.c. w świetle wprowadzenia art. 446 § 4 k.c., za niezasadne.

Na częściowe uwzględnienie zasługiwały natomiast zarzuty strony pozwanej odnoszące się do wysokości zasądanego zadośćuczynienia. Sformułowanie art. 448 k.c. wskazuje, iż zasądzenie zadośćuczynienia nie ma charakteru obligatoryjnego a jego wysokość powinna być odpowiednia do stopnia naruszenia dobra osobistego i doznanej na jego skutek krzywdy. W przypadku śmierci osoby bliskiej ustalenie wysokości zadośćuczynienia napotyka szczególne trudności, albowiem życie człowieka jest zawsze bezcenne a utraty relacji z daną osobą nie mogą zastąpić żadne pieniądze jak również inne relacje. Niewątpliwie jednak Sąd określając wysokość zadośćuczynienia musi kierować się kryteriami obiektywnymi. Do takich w judykaturze zalicza się dramatyzm doznań osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem tego odejścia (np. nerwicy, depresji), roli

w rodzinie pełnionej przez osobę zmarłą, stopień w jakim pokrzywdzony będzie umiał się znaleźć w nowej rzeczywistości i zdolności jej zaakceptowania, leczenie doznanej traumy, wiek pokrzywdzonego.

Ocena, czy w świetle powyższych przesłanek zadośćuczynienie ma charakter odpowiedni, należy niewątpliwie do Sądu I instancji, który ma kontakt ze stronami, bezpośrednio przeprowadza dowody, a zatem jest w stanie właściwie uchwycić i zindywidualizować każdy przypadek, zważyć okoliczności często trudno definiowalne. Z tych też przyczyn Sąd drugiej instancji może skorygować zasądzone zadośćuczynienie tylko wtedy, gdy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, mających wpływ na jego wysokość, jest ono rażąco nieodpowiednie, tj. albo rażąco wygórowane, albo rażąco niskie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 listopada 2004 r. w sprawie I CK 219/04 - LEX 146356).

W ocenie Sądu Apelacyjnego w okolicznościach niniejszej sprawy przyznane zadośćuczynienie w kwocie 90 tys. zł należy uznać za rażąco zawyżone w stosunku do doznanej przez powódkę krzywdy rozważanej w aspekcie wyżej wymienionych przesłanek.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy dawał podstawy do ustalenia, że powódkę łączyła silna więź emocjonalna z ojcem, co jest tym bardziej zrozumiałe, iż była ona jedynaczką. Gwałtowne zerwanie tej więzi, stanowiło dla powódki niewątpliwie bardzo trudne doświadczenie, zwłaszcza że była ona wówczas nastolatką wciąż potrzebującą wsparcia emocjonalnego obojga rodziców. Za wiarygodne należało w konsekwencji uznać zawarte w opinii biegłej stwierdzenia, iż śmierć ojca wywołała u powódki zaburzenia emocjonalne, typu reakcji adaptacyjnej, skutkujące izolowaniem się od rówieśników, trudnościami z funkcjonowaniem w dotychczasowym środowisku, zwłaszcza szkolnym. Wbrew zatem zarzutom apelacji powódka doznała krzywdy uzasadniającej zasądzenie na jej rzecz zadośćuczynienia, które nie może być wyłącznie symboliczne.

Niemniej jednak nie można również zapominać, iż powódka miała kochającą rodzinę – mamę i dziadków, którzy stanowili dla niej wsparcie w czasie żałoby. Nie była zatem osamotniona w przeżywaniu swojego smutku posiadając inne bliskie osoby, które gwarantowały jej poczucie bezpieczeństwa. Faktem jest, że śmierć ojca przypadła dla powódki na z definicji trudny okres dojrzewania połączony dodatkowo ze zmianą szkoły. Z drugiej jednak strony nie sposób upatrywać wszystkich problemów powódki w funkcjonowaniu w jej środowisku wyłącznie w śmierci ojca, gdyż tego typu trudności w sposób immanentny wiążą się z wiekiem nastolatka. Świadczy o tym fakt, iż życie powódki obecnie układa się poprawnie, powódka studiuje, podjęła zatrudnienie, nadal utrzymuje dobre relacje z pozostałymi członkami rodziny – mamą i dziadkami, nie wymagała i nadal nie wymaga zastosowania terapii psychologicznej czy też leczenia psychiatrycznego. Okoliczności te zdaniem Sądu Apelacyjnego przemawiały za uznaniem, że rozmiar doznanej przez nią krzywdy na skutek okoliczności, za które pozwana odpowiada, był mniejszy niż ten, który ustalił Sąd pierwszej instancji. W konsekwencji musiało to skutkować obniżeniem zadośćuczynienia przyznanego powódce w punkcie I zaskarżonego wyroku do kwoty 50.000 zł.

Podkreślić przy tym należy, iż przy ustaleniu tego świadczenia bez znaczenia pozostawała kwestia pogorszenia sytuacji materialnej powódki na skutek śmierci ojca i wiążąca się nią np. niemożność dziennego studiowania. Te okoliczności brane są bowiem pod uwagę przy ustalaniu należnego odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. i nie były przedmiotem niniejszego procesu.

Nie można też nie zauważyć, że powódka otrzymała już od strony pozwanej kwotę 40.000 zł i to przed laty (w 2006 r. – 30.000 zł i w 2008 r. – 10.000 zł) tytułem odszkodowania. Wprawdzie kwota ta przyznana została, jako odszkodowanie za pogorszenie sytuacji życiowej na skutek śmierci ojca, jednak w latach poprzedzających wejście w życie art. 446 § 4 k.c. określając wysokość takiego odszkodowania uwzględniano też pewne szkody niematerialne. I tak n.p. w wyroku z dnia 30 listopada 2007 r. (IV CR 458/77, lex 8032) Sąd Najwyższy wskazał, że odszkodowanie przewidziane przepisem art. 446 § 3 k.c. nie ogranicza się wyłącznie do naprawienia szkód majątkowych lecz obejmuje również występującą łącznie z nimi krzywdę niemajątkową, a wyroku z dnia 28 października 2003 r. (I CK 185/02, lex 328998), że w granicach znacznego pogorszenia sytuacji życiowej, o której mowa w art. 446 § 3 k.c. będą się mieścić także ujemne odczucia psychiczne związane ze śmiercią osoby najbliższej. I choć aktualnie konieczne jest wyraźne rozdzielenie roszczeń z § 3 i 4 art. 446 k.c. bo są to roszczenia rodzajowo i normatywnie odmienne, nie jest też możliwe ich wzajemne zaliczanie, to jednak w sytuacji jak niniejsza (data wypłaty) wypłatę odszkodowania należy uwzględnić, jako jedną z okoliczności sprawy.

W konsekwencji zmiany orzeczenia co do meritum zmianie podlegało również rozstrzygnięcie o kosztach procesu. Sąd Apelacyjny oparł je na treści normy art. 100 k.p.c. uznając, iż strony powinny ponosić koszty stosownie do wyniku sprawy. Mając na względzie z jednej strony, że powódka wygrała sprawę jedynie w 40 % a z drugiej zaś że poniosła wyższe koszty procesu w I instancji (opłatę i koszty wynagrodzenia biegłego), ostatecznie należało uznać, iż należności obu stron z tego tytułu są zbliżone i podlegają wzajemnemu zniesieniu.

Stosownie do wyniku sprawy obniżeniu do 2 tys. zł podlegała również zasądzona od pozwanej kwota kosztów sądowych pokrytych tymczasowo przez Skarb Państwa.

Z powyższych przyczyn Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. jak w punkcie 1, oddalając w punkcie 2 na podstawie art. 385 k.p.c. apelację w pozostałym zakresie

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w punkcie 3 na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c.

bp